

Ελπίδες, αξίες και προκλήσεις για το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών Σχόλια πάνω σε χρόνια ζητήματα με αφορμή την επικαιρότητα

Γεώργιος Τζιρίτας
Πρόεδρος Τμήματος
Επιστήμης Υπολογιστών
Πανεπιστήμιο Κρήτης
e-mail: tziritas@csd.uoc.gr

Η Τριτοβάθμια Εκπαίδευση βρέθηκε τις τελευταίες εβδομάδες στην επικαιρότητα. Κάθε χρόνο η δημοσίευση των αποτελεσμάτων για την εισαγωγή των αποφοίτων του Λυκείου στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποτελεί αφορμή για μια διπλή αποτίμηση, αφενός των εξετάσεων και αφετέρου των επιλογών των υποψηφίων ως προς τα Τμήματα των Α.Ε.Ι. και των Τ.Ε.Ι. Από την άλλη πλευρά γνωστοποιήθηκαν οι αποφάσεις της κυβέρνησης για την Παιδεία. Αντικείμενο σχολιασμού θα αποτελέσουν τα θέματα της αξιολόγησης του έργου των ιδρυμάτων και η δημιουργία νέων Τμημάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ας αρχίσουμε από το ελπιδοφόρο: την εισαγωγή νέων φοιτητών στα Πανεπιστήμια και τα Τ.Ε.Ι. Οι νέοι ελπίζουν και απαιτούν από τα Τμήματα που θα τους υποδεχθούν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες τους για βαθειά γνώση και επαγγελματική ευόδωση. Ήδη το σύστημα πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση λόγω του επιλεκτικού του χαρακτήρα παίζει σημαντικό ρόλο στη εξασφάλιση των προϋποθέσεων για την ευτυχή έκβαση των προσπαθειών των νέων και των οικογενειών τους. Το εξεταστικό σύστημα εγγενώς ταλαντεύεται ανάμεσα στον έλεγχο της επάρκειας των γνώσεων που αποκτήθηκαν στο Λύκειο και στο διαγωνισμό για την κατάληψη των διαθέσιμων στα Πανεπιστήμια θέσεων. Εφόσον η εισαγωγή στην Τριτοβάθμια βαθμίδα της Εκπαίδευσης είναι πλέον μαζική, οι εξετάσεις θα έπρεπε να ελέγχουν την επάρκεια των γνώσεων. Μη επάρκεια γνώσεων θα έπρεπε να αποτελεί λόγο αποκλεισμού, ενώ επάρκεια γνώσεων θα έπρεπε να επιτρέπει ευρύτερο φάσμα επιλογών, σε σχέση με ένα μοναδικό Τμήμα, που ενίοτε έχει στενό και εξειδικευμένο αντικείμενο.

Για λόγους πληροφόρησης σημειώνουμε ότι στις Η.Π.Α. υπάρχει το Scholastic Aptitude Test με καθοριστικό ρόλο στα κριτήρια εισαγωγής που αυτόνομα καθορίζει κάθε Πανεπιστήμιο ή Τμήμα Πανεπιστημίου. Ενώ στη Γαλλία υπάρχει ενιαίο Απολυτήριο Λυκείου (Baccalauréat) για μικρό αριθμό κατευθύνσεων και η εξέταση είναι οπωσδήποτε αυστηρή, αλλά όχι διαγωνιστική. Ωστόσο στην Ελλάδα οι εξετάσεις είναι ταυτόχρονα πιστοποιητικές των γνώσεων και διαγωνιστικές για την επιλογή του Τμήματος εισαγωγής. Για το θέμα του συστήματος των εξετάσεων είχαμε διατυπώσει προτάσεις για μια δημοκρατική και αξιοκρατική αναμόρφωσή του (δημοσίευμα στην Εφημερίδα Η ΠΑΤΡΙΣ τον Ιούλιο 2001, διαθέσιμο στη σελίδα <http://www.csd.uoc.gr/~tziritas/papers/prosvasi-Patris-01.pdf>). Δε θα επανέλθουμε επομένως στο παρόν κείμενο σε αυτό το ζήτημα. Θα μας απασχολήσουν οι επιλογές και προτιμήσεις των υποψηφίων, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και στο Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών, σε συνάρτηση με την υπάρχουσα κατάσταση του Τμήματος.

Η Επιτροπή των Εξετάσεων προσπάθησε ρυθμίζοντας τη δυσκολία των θεμάτων των εξετάσεων να ταυτίσει τον αριθμό των επιτυχόντων με το συνολικό αριθμό των εισακτέων. Σε μεγάλο βαθμό το επέτυχε, ανεβάζοντας τη μέση βαθμολογία και επομένως και τις βάσεις εισαγωγής στα Τμήματα. Σε όλα τα Τμήματα του Πανεπιστημίου Κρήτης στο Ηράκλειο είχαμε άνοδο στις βάσεις εισαγωγής, κατα κανόνα πέρα από τη στατιστικά αναμενόμενη. Ιδιαίτερα υψηλή ήταν η άνοδος για το Τμήμα Βιολογίας που πρέπει να ερμηνεύεται από τις ελπίδες που γεννά η πρόοδος στην έρευνα στους τομείς της μοριακής βιολογίας και της γενετικής.

Για το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών με βάση τα στοιχεία των δύο προηγούμενων χρόνων γνωρίζουμε ότι ο αριθμός των υποψηφίων για τους οποίους αποτελεί την πρώτη επιλογή υπερβαίνει τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων. Συνυπολογίζοντας και τα φεικτά αποτελέσματα συμπεραίνουμε ότι το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών αποτελεί μία από τις πρώτες επιλογές για έναν αριθμό υποψηφίων. Δεδομένου ότι οι Τομείς Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών καλύπτονται και από Πολυτεχνικά Τμήματα που διαθέτουν συγκριτικά επαγγελματικά πλεονεκτήματα, μπορούμε να συναγάγουμε ότι το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών είναι και πολύ καλά γνωστό και χαιρεί εκτίμησης σε όλη τη χώρα. Οι ελπίδες για λαμπρή πορεία του Τμήματος στηρίζονται στην ποιότητα των νέων που φοιτούν και θα φοιτήσουν σε αυτό. Η ανάγνωση των αποτελεσμάτων και η διαπίστωση της πραγματικότητας του Τμήματος αναδεικνύουν ταυτόχρονα τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει αυτό άμεσα. Ο βαθμός ανταπόκρισης σ' αυτές τις προκλήσεις θα κρίνει τη μελλοντική του πορεία.

Πρώτη πρόκληση αποτελεί η διαφορά που, παρά τη βελτίωση, παραμένει σε σχέση με τα πρώτα σε προτίμηση Τμήματα Πληροφορικής. Η διαφορά είναι μεγαλύτερη από 1000 μονάδες σε σχέση με το Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Τέσσερα χρόνια σπουδών, με σθεναρή εμμονή στην προσφορά και στην ποιότητα των σπουδών από την πλευρά του διδακτικού προσωπικού, μπορούν, όχι μόνο να εξισορροπήσουν τα πράγματα, αλλά και να δώσουν το προβάδισμα στους απόφοιτους του Τμήματος. Αυτό το προβάδισμα βρίσκεται αναγνώριση τόσο στο στάδιο των μεταπτυχιακών σπουδών, όσο και στον επαγγελματικό στίβο. Βέβαια η επίτευξη του στόχου αυτού προϋποθέτει την αποδοχή και στήριξη του και από τους φοιτητές. Σ' αυτό θα συμβάλουν οι καλές και ειλικρινείς σχέσεις διδασκόντων/διδασκομένων και η συνείδηση από όλους ότι τα αγαθά δε χαρίζονται, αλλά αποκτώνται με κόπο.

Από κοινού το διδακτικό, τεχνικό και διοικητικό προσωπικό και οι φοιτητές θα βρεθούν αντιμέτωποι κατά τα επόμενα έτη με σοβαρότατες ελλείψεις υποδομής. Το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών, που με το τέλος της νέας ακαδημαϊκής χρονιάς θα κλείσει 20 χρόνια εκπαιδευτικής λειτουργίας, παραμένει άστεγο να λειτουργεί ακροβατώντας στα προκατασκευασμένα κτίρια της Λεωφόρου Κνωσού. Το Τμήμα θα δεχθεί φέτος 130 φοιτητές με βάση τον προκαθορισμένο από το Υπουργείο αριθμό εισακτέων. Στον αριθμό αυτό θα πρέπει να προσθέσουμε ένα επιπλέον 15% που μεταγράφονται από άλλα Τμήματα για κοινωνικούς, οικονομικούς ή άλλους λόγους. Θα έχουμε επομένως περί τους 150 νέους φοιτητές. Το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών αναδεικνύεται επομένως πρώτο σε αριθμό φοιτητών μεταξύ των Τμημάτων του Πανεπιστημίου στο Ηράκλειο. Παρά το γεγονός αυτό, παρά το ότι η Πληροφορική αποτελεί προτεραιότητα για τη χώρα, παρά το ότι η ποιότητα των σπουδών που παρέχεται από το Τμήμα τυγχάνει ευρείας και πραγματικής αναγνώρισης, η ολοκλήρωση του κτιρίου του Τμήματος δεν είναι εξασφαλισμένη. Τέλος 2003 ή αρχές 2004 θα έχει ολοκληρωθεί ο σκελετός του κτιρίου και θα εκκρεμεί ο καθορισμός του χρηματοδοτικού προγράμματος για την αποπεράτωση. Το Υπουργείο Παιδείας αναμένεται να προσδιορίσει τους σχεδιασμούς του για τη συνέχεια το φθινόπωρο 2003. Δεν έχουμε λόγους απαισιοδοξίας, αλλά οφείλουμε να επαγρυπνούμε, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη τη χροιά των πρόσφατων εξαγγελιών της κυβέρνησης που δίδουν προτεραιότητα στην διεύρυνση της Ανώτατης Εκπαίδευσης σε σχέση με τη σταθεροποίηση και ισχυροποίηση της υπάρχουσας δομής.

Το κτιριακό πρόβλημα του Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών δεν αφορά αποκλειστικά μόνο τη μικρή δική του κοινότητα. Αφορά όχι μόνο την ακαδημαϊκή κοινότητα του Πανεπιστημίου Κρήτης, αλλά την ίδια την Περιφέρεια Κρήτης και τους πολίτες της. Δεν υπάρχει τομέας ανθρώπινης οικονομικής, κοινωνικής και ψυχαγωγικής δραστηριότητας που θα μείνει ανέπαφος από τις δυνατότητες της πληροφορικής και τηλεπικοινωνιακής τεχνολογίας. Άρα η ανάπτυξη της Περιφέρειας της Κρήτης θα εξαρτηθεί σε σημαντικό βαθμό από την αξιοποίηση της Πληροφορικής και των Τηλεπικοινωνιών. Η ζωντανή και ισχυρή παρουσία του Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών αποτελεί ένα από τους όρους της ταχείας ένταξης στη λεγόμενη Κοινωνία των Πληροφοριών. Αναμένουμε επομένως και ζητάμε στήριξη από το σύνολο των

εκλεγμένων εκπροσώπων του Κρητικού λαού, από τους αιρετούς εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από τους βουλευτές και τα πολιτικά κόμματα. Πρόκειται για κοινό αίτημα που ενώνει και μπορεί να υποστηριχθεί χωρίς κομματικές διαφοροποιήσεις.

Πέραν του ζητήματος περαίωσης των κτιρίων της Σχολής Θετικών και Τεχνολογικών Επιστημών, άδηλο παραμένει το χρονοδιάγραμμα κατασκευής Φοιτητικής Εστίας για την οικονομική στέγαση των φοιτητών σε μια πόλη με υπερτιμημένες αξίες γης. Αναφερθήκαμε προηγούμενα στη προτίμηση των υποψηφίων φοιτητών σε Τμήματα των Αθηνών έναντι της Περιφέρειας. Δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της πληθυσμιακής ανισοκατανομής, ούτε μόνο των πλεονεκτημάτων που είναι φυσικό να απολαμβάνει η Πρωτεύουσα. Οφείλεται και στην έλλειψη γενναίων μέτρων στήριξης για τον περιορισμό του κεντρικού υδροκεφαλισμού και την τόνωση και ανάπτυξη της Περιφέρειας. Η λύση του προβλήματος της φοιτητικής στέγης, όχι μόνο θα συμβάλει στην ισότιμη αντιμετώπιση των πανεπιστημιακών Τμημάτων από τους υποψηφίους, αλλά και σε μια συνολική αποσυμφόρηση της κερδοσκοπίας για τη στέγαση στο Ηράκλειο.

Υπό το πρίσμα της δεινής πραγματικότητας θα σχολιασθούν αναπόφευκτα οι τελευταίες κυβερνητικές αποφάσεις. Η αξιολόγηση του διδακτικού έργου των Πανεπιστημίων είναι επιθυμητή και χρήσιμη. Η γνώμη των φοιτητών πρέπει να θεωρείται εγκυρότατη. Εξάλλου πριν από τρία χρόνια τόσο το Πανεπιστήμιο Κρήτης στο σύνολό του, όσο και το Τμήμα Επιστήμης Υπολογιστών, αυτο-αξιολογήθηκαν και συνέστησαν διεθνείς επιτροπές για την αποτίμηση του έργου τους. Σε κάθε κρίση ή αξιολόγηση ρόλο παίζουν οι κριτές, τα κριτήρια και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες οι κρινόμενοι ενεργούν και αποδίδουν έργο.

Αν λάβουμε υπόψη τις συνθήκες λειτουργίας του Τμήματος Επιστήμης Υπολογιστών θα έχουμε περίπου 150 νέους φοιτητές κατά την ακαδημαϊκή χρονιά που ξεκινά. Στα προκατασκευασμένα κτίρια της Λεωφόρου Κνωσού το μεγαλύτερο αμφιθέατρο χωρά περί τα 120 άτομα. Είμεθα σύμφωνοι να αξιολογήσουν οι φοιτητές τα διδασκόμενα μαθήματα κάτω από αυτές τις συνθήκες, αλλά φυσικά στην αξιολόγηση θα συμπεριληφθεί και η ποιότητα της παρεχόμενης από την Πολιτεία κτιριακής υποδομής. Ακούγοντας ότι ιδρύονται σε κωμοπόλεις της χώρας νέα Τμήματα απροσδιόριστης ακόμα επιστήμης, προσδιορισμένης ωστόσο σκοπιμότητας, δεν μπορούμε παρά να σκεφθούμε ότι πρώτιστη υποχρέωση της Πολιτείας είναι η σταθεροποίηση και ολοκλήρωση σε σχέση με την επέκταση και διεύρυνση. Διαφορετικά όλο το οικοδόμημα της Ανώτατης Παιδείας αποσταθεροποιείται σε βάρος της ποιότητας και προς όφελος ίσως όσων ορέγονται την ίδρυση ιδιωτικών Πανεπιστημιακών Σχολών.

Στα παραπάνω ζητήματα προστίθεται και αυτό της αναγνώρισης του έργου των πανεπιστημιακών μέσα από το μισθολόγιο. Την ώρα που γράφεται το παρόν κείμενο η κυβέρνηση εμφανίζεται αφερέγγυα και με τάση να αθετήσει τις υποσχέσεις της. Ενώ είχε συμφωνηθεί το πλαίσιο και το χρονοδιάγραμμα για την αναπροσαρμογή των μισθών, ούτε εξηγήσεις ούτε απαντήσεις δίδονται. Τα μέλη του Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού (ΔΕΠ) δικαιούνται σεβασμού εκπροσωπούμενα είτε από συλλόγους είτε από εκλεγμένα θεσμοθετημένα όργανα. Γεγονός παραμένει ότι οι συμφωνίες του Υπουργείου με τους εκπροσώπους του ΔΕΠ αγνοούνται από την κυβέρνηση όταν πρέπει να γίνουν αποφάσεις και να υλοποιηθούν.

Υπάρχουν πράγματι πολλά απλά και στοιχειώδη στα οποία αδυνατεί να ανταποκριθεί το Υπουργείο Παιδείας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι καθυστερήσεις υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την Εκπαίδευση και την Αρχική Κατάρτιση (ΕΠΕΑΕΚ). Αναφέρω από τη δική μας εμπειρία ότι για τον εργαστηριακό εξοπλισμό του Τμήματος, που είναι απόλυτα απαραίτητος για την αξιοπρεπή εκπαίδευση των φοιτητών, έχει εγκριθεί στο πλαίσιο του ΕΠΕΑΕΚ ποσό 200 000 ευρώ από το προηγούμενο φθινόπωρο (2002). Μέχρι τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές δεν έχουμε ακόμα λάβει οδηγίες για τη σύνταξη του τεχνικού δελτίου, ώστε να προχωρήσουμε στην υλοποίηση. Σημειώνουμε ότι κατά την υποβολή της πρότασης ακολουθήθηκαν πιστά οι οδηγίες. Συμφωνούμε επομένως οι φοιτητές να

αξιολογούν και την ποιότητα των υπηρεσιών του Υπουργείου, όταν θα αξιολογούν την επάρκεια του διαθέσιμου για τις σπουδές εξοπλισμού. Το έλλειμμα δε διαπιστώνεται στις εξαγγελίες, αλλά σε πράγματα απλά και ουσιώδη.

Όντας στην αρχή της ακαδημαϊκής χρονιάς οφείλουμε να σταθούμε σε κάποια επίσης θέματα γενικής παιδείας που ωστόσο έχουν συνέπειες στην παρεχόμενη εκπαίδευση. Πρόκειται μάλιστα για θέματα αξιών και πολιτικής βούλησης που δεν έχουν οικονομικό κόστος, έχουν όμως οικονομικά οφέλη, έστω και αν πρόσκαιρα προκαλούν δυσαρέσκεια. Είναι κοινή πλέον διαπίστωση ότι η λυκειακή εκπαίδευση έχει σε κάποιο βαθμό εκφυλισθεί σε φροντιστηριακή στήριξη, ακόμα και στο πλαίσιο του σχολείου. Συνέπεια πιθανότατα του διαγωνιστικού χαρακτήρα των εξετάσεων. Το Πανεπιστήμιο όμως απαιτεί ατομική ευθύνη και συνεργατικές πρακτικές. Ενώ όλη η Εκπαίδευση, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια, θα έπρεπε να κατατείνει προς αυτή την κατεύθυνση, οι αδυναμίες που διαπιστώνονται στις τάξεις κατά το πρώτο έτος πανεπιστημιακών σπουδών είναι σημαντικότερες. Θα χρησιμοποιήσω και εδώ ένα παράδειγμα που επειδή είναι σύγχρονο αναδεικνύει με έντονο τρόπο το έλλειμμα γενικής παιδείας. Είναι κοινός τόπος ότι μαθητές τόσο του Γυμνασίου όσο και του Λυκείου κατά τις διδακτικές ώρες επιδίδονται στη διακίνηση μηνυμάτων χρησιμοποιώντας κατάλληλες κινητές συσκευές. Το φαινόμενο αποτελεί ένδειξη απρέπιας προς τον καθηγητή και ασέβειας προς τη διδασκαλία. Σίγουρα το σχολείο επηρεάζεται από τις τάσεις που διατρέχουν την κοινωνία, αλλά είναι φορτωμένο με το χρέος πέρα από τις γνώσεις να μεταδίδει πρότυπα συμπεριφοράς, αξίες και στάσεις ζωής. Η συνέπεια στις υποχρεώσεις, η υπευθυνότητα, η αλληλεγγύη και ο σεβασμός του άλλου μαθαίνονται μέσα και από τη σχολική πρακτική. Η καλύτερη διαπαιδαγώγηση είναι το ζωντανό παράδειγμα. Αν οι καθηγητές περιορίζονται να μεταδίδουν απλά το περιεχόμενο ενός διδακτικού εγχειριδίου, δεν μπορεί να υπάρξει η έμπνευση, η αγάπη στη μάθηση και η φιλεργία στους νέους.

Η ελπίδα βρίσκεται στους νέους γιατί μπορούν, εφόσον εμπνευσθούν και έχουν τη θέληση. Και οι δάσκαλοι, εφόσον μένουν σε εγρήγορση, μπορούν να εμπνεύσουν και να οδηγήσουν. Οι αξίες είναι απλές. Πρώτα ανταπόκριση με αίσθημα ευθύνης στις υποχρεώσεις μας. Οι διδάσκοντες παρέχοντας απλόχερα τις γνώσεις και οι διδασκόμενοι γινόμενοι ενεργοί κοινωνοί στη μαθησιακή διαδικασία. Μετά, διατηρώντας τη συνοχή του συνόλου με τη αλληλουποστήριξη, την αλληλεγγύη και το σεβασμό των δικαιωμάτων του άλλου. Αυτές οι πρωταρχικές αξίες θα καταστήσουν αποτελεσματική και την αξιολόγηση του διδακτικού έργου σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Τέλος, οι προκλήσεις δεν μπορούν να περιμένουν. Με γνώμονα τις ελπίδες και τις αξίες χρειάζεται προσπάθεια, έργο και αγώνες για να μη στεκόμαστε με δέος μπροστά στις απαιτήσεις των ευθυνών μας.